

ΓΝΩΜΗ της Ο.Κ.Ε.

«Τριτοβάθμια Εκπαίδευση»

Αθήνα, 30 Ιανουαρίου 2009

Διαδικασία

Η Οικονομική και Κοινωνική Επιτροπή της Ελλάδος (Ο.Κ.Ε.) ανέλαβε την έκδοση Γνώμης Πρωτοβουλίας με τίτλο "Τριτοβάθμια Εκπαίδευση", με βάση το άρθρο 4 του Νόμου 2232/1994, σύμφωνα με το οποίο "η Ο.Κ.Ε. μπορεί με δική της πρωτοβουλία να εκφράζει γνώμη και για άλλα θέματα κοινωνικο-οικονομικής πολιτικής".

Μετά από απόφαση της Εκτελεστικής Επιτροπής της Ο.Κ.Ε., ορίστηκε η Επιτροπή Εργασίας αποτελούμενη από την **κα Γιώτα Γαζή** και τους **κ.κ. Αναστάσιο Αποστολόπουλο, Κωνσταντίνο Γκουτζαμάνη, Ιωάννη Στεφάνου, Ιωάννη Σωτηρίου και Γεώργιο Τσατήρη.**

Πρόεδρος της Επιτροπής Εργασίας ορίστηκε ο **κ. Ιωάννης Στεφάνου.** Στις εργασίες της Επιτροπής Εργασίας μετείχαν ως εμπειρογνώμονες οι καθηγητές **κ.κ. Ξενοφών Κο-**

ντιάδης, Σπύρος Λιούκας και Νίκος Τεσσαρομάτης. Επίσης, από πλευράς Ο.Κ.Ε. μετείχαν οι επιστημονικές συνεργάτιδες **Δρ. Όλγα Αγγελοπούλου** και **κα Μαρία Ιωαννίδου,** οι οποίες είχαν και τον επιστημονικό συντονισμό της Επιτροπής. Ερευνητική στήριξη παρείχε από πλευράς Ο.Κ.Ε. η **κα Δήμητρα Λαμπροπούλου,** οικονομολόγος.

Η Επιτροπή Εργασίας ολοκλήρωσε τις εργασίες της σε τέσσερις (4) συνεδριάσεις, ενώ η Εκτελεστική Επιτροπή διαμόρφωσε την εισήγησή της προς την Ολομέλεια στη συνεδρίαση της 18ης Νοεμβρίου 2008.

Η Ολομέλεια της Ο.Κ.Ε., στην οποία εισηγητής ήταν ο **κ. Ι. Στεφάνου,** αφού ολοκλήρωσε τη συζήτηση για το θέμα στη συνεδρίαση της 30ης Ιανουαρίου 2009, διατύπωσε την υπ' αριθ. **212 Γνώμη της Ο.Κ.Ε.**

ΠΕΡΙΕΧΟΜΕΝΑ

Περίληψη

Κεφάλαιο Α΄: Εισαγωγή

Κεφάλαιο Β΄: Ευρωπαϊκή πολιτική

1. Ευρωπαϊκός Χώρος Ανώτατης Εκπαίδευσης
2. Δια Βίου Εκπαίδευση
3. Σημεία "ευρωπαϊκού ενδιαφέροντος" για την Ελληνική Ανώτατη Εκπαίδευση

Κεφάλαιο Γ΄: Η κατάσταση στην Ελλάδα

1. Αυτοδιοίκηση- διακυβέρνηση
2. Πανεπιστημιακό Άσυλο
3. Ποιότητα - Αξιολόγηση
4. Έρευνα
5. Δια Βίου εκπαίδευση
6. Μεταπτυχιακά
7. Κοινωνική διάσταση- αναδιανεμητικός ρόλος της τριτοβάθμιας εκπαίδευσης

Κεφάλαιο Δ΄: Προτάσεις

1. Αυτοδιοίκηση - διακυβέρνηση
2. Πανεπιστημιακό Άσυλο
3. Ποιότητα - Αξιολόγηση
4. Έρευνα
5. Δια Βίου εκπαίδευση
6. Μεταπτυχιακά
7. Κοινωνική διάσταση- αναδιανεμητικός ρόλος της τριτοβάθμιας εκπαίδευσης

ΠΕΡΙΛΗΨΗ

Με την παρούσα Γνώμη Πρωτοβουλίας για την "Τριτοβάθμια Εκπαίδευση", η Ο.Κ.Ε. επιχειρεί να προσεγγίσει αναλυτικότερα τα βασικά θέματα μιας μεταρρύθμισης στο χώρο της Ανώτατης Εκπαίδευσης, αφού πρώτα κάνει στην Εισαγωγή (**Κεφάλαιο Α΄**) μια επισκόπηση αυτών, όπως έχουν αναδειχθεί σε προηγούμενη Γνώμη της (υπ' αριθμόν 162). Τα μείζονα θέματα είναι:

- **η ουσιαστική ενίσχυση της αυτοδιοίκησης των ΑΕΙ**
- **η καλύτερη διακυβέρνηση των ΑΕΙ**
- **η ουσιαστική αξιολόγηση**
- **η ανάδειξη της έρευνας**
- **η ενθάρρυνση της κινητικότητας, τη σύνδεση με την παραγωγή, την υγιή επιχειρηματικότητα και τις τοπικές κοινωνίες**
- **η οικονομική ενίσχυση της πανεπιστημιακής εκπαίδευσης και έρευνας**

Σημειώνεται δε ότι το ειδικότερο θέμα της λειτουργίας ιδιωτικών φορέων στην τριτοβάθμια εκπαίδευση δεν εντάχθηκε στην παρούσα Γνώμη, αλλά θα αποτελέσει αντικείμενο ξεχωριστής Γνώμης Πρωτοβουλίας της ΟΚΕ.

Πέραν του Κεφαλαίου Α΄, η Γνώμη περιλαμβάνει ακόμα τέσσερα κεφάλαια.

Στο **Κεφάλαιο Β΄** γίνεται αναφορά στην Ευρωπαϊκή Πολιτική για την Ανώτατη Εκπαίδευση που συνεπάγεται μια σειρά από προκλήσεις για τις επιμέρους εθνικές πολιτικές. Σημαντική πρόκληση αποτελούν η δημιουργία του Ευρωπαϊκού Χώρου Ανώτατης Εκπαίδευσης και η συζήτηση για κοινές αρχές και ρυθμίσεις αναφοράς για τα ανομοιογενή εκπαιδευτικά συστήματα των χωρών της Ευρωπαϊκής ηπείρου. Κύρια πεδία της ευρωπαϊκής αυτής πρόκλησης είναι: **(α) η διασφάλιση της ποιότητας (αξιολόγηση), (β) η διαβίωση εκπαίδευση, και (γ) η προαγωγή της**

έρευνας, τα οποία αποτελούν τα σημεία "ευρωπαϊκού ενδιαφέροντος" για την Ελληνική Ανώτατη Εκπαίδευση. Αξιοσημείωτο είναι ότι οι τομείς αυτοί συμπίπτουν με εκείνους τους οποίους είχε θεωρήσει ως κεφαλιώδεις η Ο.Κ.Ε. με τη Γνώμη της υπ' αριθμ. 162.

Στο **Κεφάλαιο Γ΄** επιχειρείται η καταγραφή της καταστάσεως στη χώρα μας μέσω μιας αναλυτικής προσέγγισης ειδικών ζητημάτων σχετικά με την αυτοδιοίκηση και την διακυβέρνηση των πανεπιστημίων, το θεσμό του πανεπιστημιακού ασύλου, τη διασφάλιση ποιότητας και αξιολόγησης, το ρόλο της έρευνας, τη δια βίου εκπαίδευση και τα μεταπτυχιακά. Ιδιαίτερη σημασία παρουσιάζει η κοινωνική διάσταση και ο αναδιανεμητικός ρόλος της τριτοβάθμιας εκπαίδευσης, όπου παρατηρείται το παράδοξο φαινόμενο τα ελληνικά νοικοκυριά να δαπανούν σημαντικά ποσά για την εκπαίδευση παρά τον καθολικά δημόσιο χαρακτήρα της.

Στο **Κεφάλαιο Δ΄** εξειδικεύονται οι προτάσεις της Ο.Κ.Ε. αναφορικά με τα παραπάνω ζητήματα. Μεταξύ άλλων, προτείνεται η **ενίσχυση της αυτοδιοίκησης των ιδρυμάτων της Ανώτατης Εκπαίδευσης, η συστηματική εφαρμογή του πανεπιστημιακού ασύλου, η ένταξη στο σύστημα αξιολόγησης και διασφάλισης ποιότητας όχι μόνον της έρευνας, αλλά και της διδασκαλίας, η ενίσχυση της έρευνας και η έμφαση στην ποιότητα της δια βίου μάθησης.**

Όσον αφορά τα μεταπτυχιακά προγράμματα, η Ο.Κ.Ε. κρίνει σκόπιμη **την ενίσχυση της αυτοτέλειας και του βαθμού ευελιξίας των πανεπιστημίων, την προώθηση και διαφύλαξη της ποιότητάς τους, την ενίσχυση της διαφάνειας** της διαχείρισής τους, τη χρηματοδότησή τους από τον προϋπολογισμό του Ιδρύματος με αύξηση της ευελιξίας

μεταφοράς πόρων μεταξύ κωδικών με παράλληλη αξιοποίηση δωρεών - χορηγιών και **την ενίσχυση των μεταπτυχιακών σπουδών σε τομείς που η χώρα διαθέτει συγκριτικό πλεονέκτημα.**

Τέλος, η Ο.Κ.Ε. στο πεδίο της κοινωνικής διάστασης προτείνει **την ενίσχυση προ-**

γραμμάτων στήριξης (υποτροφίες) φοιτητών που προέρχονται από φτωχότερα κοινωνικά στρώματα, καθώς επίσης **δράσεις στήριξης σχολείων** σε γεωγραφικές περιοχές που υστερούν κοινωνικά και πολιτισμικά, συμπεριλαμβανομένης και της μέριμνας για τη συμμετοχή των αλλοδαπών.

ΚΕΦΑΛΑΙΟ Α΄

ΕΙΣΑΓΩΓΗ

Με τη Γνώμη της υπ' αριθμ. 162 επί του "Προσχεδίου Πρότασης για αλλαγές του θεσμικού πλαισίου για τη δομή και λειτουργία των Ανώτατων Εκπαιδευτικών Ιδρυμάτων" (Νοέμβριος 2006), η Ο.Κ.Ε. είχε τονίσει την ανάγκη μελέτης και συζήτησης της εκπαιδευτικής πολιτικής στη χώρα μας σε όλες τις βαθμίδες της εκπαίδευσης, από την προσχολική ηλικία ως και τη δια βίου εκπαίδευση και στη συνέχεια, την εξειδίκευση των παρεμβάσεων σε κάθε μία από αυτές. Στο πλαίσιο αυτό, η Ο.Κ.Ε. αποφάσισε να συμβάλλει σε ένα διάλογο που θα στοχεύει στον εντοπισμό κοινά αποδεκτών λύσεων, εκδίδοντας Γνώμες Πρωτοβουλίας της συνολικά για την εκπαίδευση στη χώρα μας.

Τον Ιούλιο του 2007 ολοκληρώθηκε η πρώτη Γνώμη Πρωτοβουλίας για την εκπαίδευση, η υπ' αριθμ. 182 "Προσχολική Αγωγή και Πρωτοβάθμια Εκπαίδευση", ενώ τη δεδομένη χρονική στιγμή εκπονείται η Γνώμη Πρωτοβουλίας της Ο.Κ.Ε για τη Δευτεροβάθμια Εκπαίδευση, αλλά και η παρούσα Γνώμη για την Τριτοβάθμια Εκπαίδευση.

Σε ό,τι αφορά, ειδικότερα την Τριτοβάθμια Εκπαίδευση, ήδη με τη Γνώμη της υπ' αριθμ. 162 η Ο.Κ.Ε. είχε επισημάνει ότι, παρά το γεγονός ότι οι παθογένειες αποτελούν κοινούς τόπους, η πολιτική στα ζητήματα αυτά χαρακτηρίστηκε από την ασυνέχεια των επεμβάσεων της Πολιτείας κατά τις τελευταίες δεκαετίες, την επαναλαμβανόμενη εξαγγελία μεταρρυθμίσεων και την απουσία ανοιχτού και απροκατάληπτου κοινωνικού διαλόγου. Από αυτή την άποψη, η Ο.Κ.Ε. είχε ταχθεί υπέρ της μεταρρύθμισης στο χώρο της Ανώτατης Εκπαίδευσης, υπογραμμίζοντας την ανάγκη ενίσχυσης της ποιότητας στην εκπαίδευση, ώστε να παρέχεται πραγματική παιδεία σε όλες τις βαθμίδες της και σημειώνοντας ότι μια τέτοια μεταρρύθμιση θα πρέπει να αναδεικνύει τα εξής μείζονα θέματα:

- **Την ουσιαστική ενίσχυση της αυτοδιοίκησης των ΑΕΙ**, που περνά λιγότερο μέσα από νομοθετικές ρυθμίσεις και περισσότερο μέσα από την κατάκτηση σχέσης αμοιβαίας εμπιστοσύνης ανάμεσα στην Πολιτεία και τα εκπαιδευτικά ιδρύματα, καθώς και στο εσωτερικό αυτών των τελευταίων.

- **Την καλύτερη διακυβέρνηση των ΑΕΙ**, με τη σύζευξη του εγγενώς δημόσιου χαρακτήρα της ανώτατης παιδείας και της έρευνας (δημόσιου χαρακτήρα που δεν ταυτίζεται με την κρατική εποπτεία και "καθοδήγηση") με ευέλικτες μορφές χρηματοδότησης, διαχείρισης και λήψης αποφάσεων, αλλά και με ευελιξία στην κατάρτιση και τροποποίηση των προγραμμάτων σπουδών.

- **Την ουσιαστική αξιολόγηση** διδασκόντων, διδασκομένων, εκπαιδευτικού και ερευνητικού έργου. Η σημασία και η αξία μιας αντικειμενικής ποιοτικής αξιολόγησης όλων των συντελεστών της εκπαιδευτικής διεργασίας αναγνωρίζεται από όλους. Οι όροι και οι προϋποθέσεις υλοποίησης είναι πρωτίστως υπόθεση της ίδιας της ακαδημαϊκής κοινότητας και πρέπει, μέσω ανοιχτού δημόσιου απολογισμού, να στοχεύει στην ανατροφοδότηση και βελτίωση του έργου των ΑΕΙ και ΤΕΙ.

- **Την ανάδειξη της έρευνας** ως ένα από τα δύο βασικά (μαζί με τη διδασκαλία) συστατικά στοιχεία της λειτουργίας των Πανεπιστημίων. Η έρευνα αποτελεί την πιο δυναμική πτυχή της λειτουργίας ενός Πανεπιστημίου, κάτι όμως, που δεν αντανάκλαται στην πραγματικότητα των ελληνικών πανεπιστημιακών ιδρυμάτων.

- **Την ενθάρρυνση της κινητικότητας, τη σύνδεση με την παραγωγή, την υγιή επιχειρηματικότητα και τις τοπικές κοινωνίες** -χωρίς όλα αυτά να καθιστούν την εκπαίδευση και τα ΑΕΙ, που είναι οι κατεξοχήν χώροι θεραπείας των επιστημών ούτε υποχείρια της

αγοράς, κομματικών σκοπιμοτήτων, συντεχνιακών ή τοπικιστικών αιτημάτων ούτε απλούς παροχείς υπηρεσιών επαγγελματικής κατάρτισης.

• **Την οικονομική ενίσχυση της πανεπιστημιακής εκπαίδευσης και έρευνας**, τόσο με την αύξηση των διατιθέμενων κονδυλίων όσο και με εστιασμένες παρεμβάσεις που θα επιτρέψουν την καλύτερη αξιοποίηση των ήδη διατιθέμενων ποσών.

Με την παρούσα Γνώμη της, η Ο.Κ.Ε. θα προσεγγίσει εγγύτερα τα παραπάνω ζητήματα. Το ειδικότερο θέμα της λειτουργίας

ιδιωτικών φορέων στην τριτοβάθμια εκπαίδευση δεν εντάχθηκε στην παρούσα Γνώμη, αλλά θα αποτελέσει αντικείμενο ξεχωριστής Γνώμης Πρωτοβουλίας της ΟΚΕ.

Πέραν του παρόντος Κεφαλαίου Α΄, η Γνώμη περιλαμβάνει ακόμα τέσσερα κεφάλαια: Στο Κεφάλαιο Β΄ θα γίνει αναφορά στην Ευρωπαϊκή Πολιτική για την Ανώτατη Εκπαίδευση, στο Κεφάλαιο Γ΄ θα επιχειρηθεί η καταγραφή της κατάστασως στη χώρα μας, ενώ στο Κεφάλαιο Δ΄ θα εξειδικευθούν οι προτάσεις της Ο.Κ.Ε.

ΚΕΦΑΛΑΙΟ Β΄

ΕΥΡΩΠΑΪΚΗ ΠΟΛΙΤΙΚΗ

1. Ευρωπαϊκός Χώρος Ανώτατης Εκπαίδευσης

Κατά την τελευταία δεκαετία η δημόσια πολιτική για την Ανώτατη Εκπαίδευση φαίνεται να υπερβαίνει τα αμιγώς εθνικά πλαίσια προσδιορισμού της, καθώς εισάγεται σε ευρωπαϊκές δομές συνεργασίας. Το ενδιαφέρον στην αναγωγή του πεδίου αυτού στα ευρωπαϊκά πλαίσια συν-διαμόρφωσης αποτελεί η επιλογή μιας διακυβερνητικής προσέγγισης, η οποία δεν αφορά αποκλειστικά την Ευρωπαϊκή Ένωση, αλλά ένα μεγαλύτερο αριθμό χωρών που έχουν κληθεί να θέσουν κοινούς στόχους και κατευθύνσεις για το μέλλον της Ανώτατης Εκπαίδευσης. Κρίσιμο θεωρείται να επισημανθεί ότι σκοπός αυτής της προσέγγισης δεν (πρέπει να) είναι η ομογενοποίηση των εθνικών συστημάτων Ανώτατης Εκπαίδευσης, αλλά η διαμόρφωση κοινών αρχών που ενισχύουν τη συνεργασία, τη διαφάνεια, τη λογοδοσία και την ανταγωνιστικότητα.

Οι νέες συνθήκες συνεργασίας θέτουν μια νέα πολιτική ατζέντα ως προς την οργάνωση και λειτουργία των Ιδρυμάτων Ανώτατης Εκπαίδευσης στην Ευρώπη. Κινητήριο μοχλό της αλλαγής αυτής αποτελεί το υπερεθνικό εγχείρημα συγκρότησης του Ευρωπαϊκού Χώρου Ανώτατης Εκπαίδευσης (ΕΧΑΕ), δηλαδή η διαδικασία της Μπολόνια, ενώ σαφής είναι η αλληλεπίδρασή της με άλλα υπερεθνικά εγχειρήματα, όπως η Στρατηγική της Λισαβόνας και η Ευρωπαϊκή Στρατηγική για την Απασχόληση. Συνακόλουθη του μεταβαλλόμενου πεδίου της Ανώτατης Εκπαίδευσης και της Έρευνας (στο πλαίσιο της προσπάθειας να συγκροτηθεί ο Ευρωπαϊκός Χώρος Έρευνας μέχρι το 2020) είναι μια σειρά από προκλήσεις για τις επιμέρους εθνικές πολιτικές.

Η δημιουργία του Ευρωπαϊκού Χώρου Ανώτατης Εκπαίδευσης και η συζήτηση για κοινές αρχές και ρυθμίσεις αναφοράς αποτελούν σημαντική πρόκληση για τα ανομοιογενή εκπαιδευτικά συστήματα των χωρών της Ευρωπαϊκής ηπείρου. Μέχρι στιγμής η πορεία των εργασιών για την εξεύρεση των κοινών αυτών στόχων, αλλά και του προσδιορισμού των όρων υλοποίησής τους, χαρακτηρίζεται από την ευρεία συμμετοχή και εμπλοκή διαφόρων ευρωπαϊκών και εθνικών δρώντων στα ζητήματα της τριτοβάθμιας εκπαίδευσης. Η διαδικασία αυτή συν-διαμόρφωσης αναδεικνύει μια μεταβολή στην ίδια την πολιτική διαδικασία, με την υιοθέτηση και εξειδίκευση νέων, νομικά μη δεσμευτικών μορφών διαβούλευσης, όπως η Ανοικτή Μέθοδος Συντονισμού.

Ιδιαίτερη σημασία παρουσιάζουν οι πολιτικές προτεραιότητες στις οποίες εδράζεται ο Ευρωπαϊκός Χώρος Ανώτατης Εκπαίδευσης. Οι άξονες της ευρωπαϊκής πρόκλησης εντάσσονται σε τρία κύρια πεδία: Κατ' αρχάς στο ζήτημα της **διασφάλισης της ποιότητας** της τριτοβάθμιας εκπαίδευσης, δεύτερον στην προώθηση της **δια βίου εκπαίδευσης** και τρίτον, στην προαγωγή της **έρευνας και της καινοτομίας**. Οι άξονες αυτοί συμβαδίζουν με τη Στρατηγική της Λισαβόνας. Με βάση αυτούς ιδίως τους άξονες, το εγχείρημα δημιουργίας του Ευρωπαϊκού Χώρου Ανώτατης Εκπαίδευσης εξελίσσεται, διευρύνοντας αφενός τις προοπτικές συνεργασίας και σύγκλισης και αφετέρου το πλαίσιο ευκαιριών.

Η προώθηση και υιοθέτηση καλών πρακτικών, ιδιαίτερα στο ζήτημα της διασφάλισης του τρίπτυχου "ποιότητα-λογοδοσία-αξιολόγηση", αλλά και ο καθορισμός του κοινωνικού χαρακτήρα της Τριτοβάθμιας Εκπαίδευ-

σης, είναι ζητήματα που συνθέτουν τις ευκαιρίες που παρουσιάζει η συγκρότηση του Ευρωπαϊκού Χώρου Ανώτατης Εκπαίδευσης. Σε αυτά τα πλαίσια καλείται να δώσει το στίγμα της και η Ελληνική Ανώτατη Εκπαίδευση.

2. Δια Βίου Εκπαίδευση

Η δια βίου μάθηση αποτελεί έναν από τους βασικότερους πυλώνες της στρατηγικής της Λισσαβόνας, βασικό συστατικό στοιχείο της Ευρωπαϊκής στρατηγικής για την απασχόληση, αλλά και της διαδικασίας της Μπολόνια.

Αν και αναγνωρίζεται η σπουδαιότητα της εκπαίδευσης ενηλίκων στα πλαίσια επίτευξης των στόχων της στρατηγικής της Λισσαβόνας, τα εκπαιδευτικά συστήματα των χωρών μελών συνεχίζουν να επικεντρώνουν τις προσπάθειες τους στην εκπαίδευση και την κατάρτιση νέων. Η πρόοδος που έχει επιτευχθεί στη δημιουργία μηχανισμών για την ικανοποίηση των αναγκών της δια βίου μάθησης είναι μικρή¹.

Πρόσφατο ψήφισμα του Ευρωπαϊκού Κοινοβουλίου (16ης Ιανουαρίου 2008) σχετικά με την εκπαίδευση ενηλίκων με τίτλο "ποτέ δεν είναι αργά για μάθηση" θεωρεί ότι "η πρόσβαση στην τριτοβάθμια εκπαίδευση θα πρέπει να απευθύνεται σε ένα ευρύτερο κοινό, συμπεριλαμβανομένων των ενηλίκων που διαθέτουν εργασιακή εμπειρία και των ατόμων μεγαλύτερης ηλικίας, και ότι για το λόγο αυτό είναι αναγκαία η προσαρμογή των εκπαιδευτικών συστημάτων, που πρέπει να καταστούν πιο ευέλικτα, ενώ θα πρέπει να

προωθηθούν και τα κατάλληλα μέτρα υποδομής και η παροχή πόρων προσωπικού".

3. Σημεία "ευρωπαϊκού ενδιαφέροντος" για την Ελληνική Ανώτατη Εκπαίδευση

Για την Ελλάδα οι υποχρεώσεις, αλλά και οι ευκαιρίες μπροστά στις μεταβαλλόμενες συνθήκες της τριτοβάθμιας εκπαίδευσης σε ευρωπαϊκό επίπεδο, έχουν αποτυπωθεί σε αρκετές μεταρρυθμιστικές απόπειρες. Ωστόσο, η υφιστάμενη νομοθεσία παρουσιάζει αρκετές ελλείψεις, αστοχίες ή ανακολουθίες, που έχουν επισημανθεί από επιμέρους εμπλεκόμενους φορείς και έχουν αναδειχθεί στην πράξη². Διαπιστώνεται λοιπόν, ότι η διαδικασία της Μπολόνια χρησιμοποιήθηκε, σε ορισμένες περιπτώσεις, ως νομιμοποιητικό θεμέλιο και για νομοθετικές ή πολιτικές επιλογές με αρνητικό πρόσημο, οι οποίες μάλιστα ενίοτε εκφεύγουν από τις πράγματι συμφωνημένες προτεραιότητες της Μπολόνια. Υπό αυτό το πρίσμα μπορεί να τεθεί σε διακινδύνευση η αυτονομία των πανεπιστημιακών ιδρυμάτων και η αρχή της επικουρικότητας στην πολιτική Ανώτατης Εκπαίδευσης, αλλά και η αυτοτέλεια επιμέρους επιστημονικών πεδίων, ως παρενέργειες μιας λανθασμένης προσέγγισης της διαδικασίας της Μπολόνια. Σκόπιμο κρίνεται συνεπώς, να περιοριστεί τόσο η δαιμονοποίηση των κοινών ευρωπαϊκών εκπαιδευτικών πολιτικών όσο και η "κατάχρηση" κατά την εφαρμογή τους, που νομιμοποιεί πρωτοβουλίες αντίθετες στην αυτονομία και τη διασφάλιση των ιδιαιτεροτήτων στην Ανώτατη Εκπαίδευση.

Συμπερασματικά, τα κύρια πεδία "ευρω-

¹ Σύμφωνα με την πρόσφατη έκθεση της Ένωσης Ευρωπαϊκών Πανεπιστημίων (Trends V: Universities Shaping the European Higher Education Area), στα περισσότερα τριτοβάθμια εκπαιδευτικά ιδρύματα η δια βίου μάθηση συνεχίζει να κατέχει χαμηλή θέση στην βαθμίδα προτεραιοτήτων. Σύμφωνα με την έρευνα: (α) Τα δυο τρίτα των Ευρωπαϊκών οργανισμών τριτοβάθμιας εκπαίδευσης (66%) θεωρούν ότι η δια βίου μάθηση αποτελεί είτε πρωταρχικό στόχο είτε προτεραιότητα μαζί με άλλους στόχους. Στην Ελλάδα το 50% των Πανεπιστημίων απάντησε ότι η δια βίου μάθηση δεν είναι ακόμη στις προτεραιότητες τους, αλλά ότι θα είναι στο μέλλον, (β) Πολλά τριτοβάθμια ιδρύματα εκπαίδευσης πιστεύουν ότι διεύρυνση της συμμετοχής σημαίνει και χειρότερηση της ποιότητας της προσφερόμενης εκπαίδευσης. Εάν η διεύρυνση της συμμετοχής στην εκπαίδευση αποτελεί έναν από τους βασικούς στόχους στην Ανώτατη Εκπαίδευση, τα εκπαιδευτικά ιδρύματα πρέπει να αναγνωρίσουν τη σπουδαιότητα της άριστης διδασκαλίας και της επιτυχίας των φοιτητών και όχι μόνο τις επιδόσεις των ακαδημαϊκών στην έρευνα.

² Σχετική η κριτική της Ο.Κ.Ε. στη Γνώμη υπ' αριθμ. 162 επί του "Προσχεδίου Πρότασης για αλλαγές του θεσμικού πλαισίου για τη δομή και λειτουργία των Ανώτατων Εκπαιδευτικών Ιδρυμάτων", Νοέμβριος 2006 και Γνώμη υπ' αριθμ. 187 "Θεσμικό πλαίσιο έρευνας και τεχνολογίας", Ιούλιος 2007.

παϊκού ενδιαφέροντος" για την Ελληνική Ανώτατη Εκπαίδευση είναι τα ακόλουθα: **(α) η διασφάλιση της ποιότητας (αξιολόγηση), (β) η δια βίου εκπαίδευση και (γ) η προαγωγή της έρευνας.** Οι τομείς αυτοί συμπίπτουν με εκείνους τους οποίους είχε θεωρήσει ως κεφαλαιώδεις στο πλαίσιο μιας μεταρρύθμισης στην Ανώτατη Εκπαίδευση η Ο.Κ.Ε. με τη Γνώμη της υπ' αριθμ. 162 επί του "Προ-

σχεδίου Πρότασης για αλλαγές του θεσμικού πλαισίου για τη δομή και λειτουργία των Ανώτατων Εκπαιδευτικών Ιδρυμάτων".

Σε κάθε περίπτωση οι προκλήσεις που θέτει η ευρωπαϊκή ατζέντα για την Ανώτατη Εκπαίδευση καθιστούν την ανάγκη για ουσιαστική και συμμετοχική αναδιάρθρωση της ελληνικής τριτοβάθμιας εκπαίδευσης εμφανέστερη παρά ποτέ.

ΚΕΦΑΛΑΙΟ Γ΄

Η ΚΑΤΑΣΤΑΣΗ ΣΤΗΝ ΕΛΛΑΔΑ

1. Αυτοδιοίκηση-διακυβέρνηση

Η διακυβέρνηση αποτελεί σημαντικό παράγοντα που μπορεί να συμβάλει καθοριστικά στην εκπλήρωση του ρόλου του Πανεπιστημίου στην κοινωνία, σε ένα παγκόσμιο περιβάλλον.

Η χορήγηση μεγαλύτερης αυτοδιοίκησης στα ΑΕΙ σε συνδυασμό με την ενίσχυση της διαφάνειας και της υπευθυνότητας, αποτελεί ένα γενικότερα αποδεκτό άξονα μεταρρύθμισης, ενώ συνδέεται και με το ευρύτερο θέμα της διακυβέρνησης του πανεπιστημίου.

Σε ευρωπαϊκό επίπεδο, υπάρχει μια τάση αλλαγής του μοντέλου διακυβέρνησης και μετάβασης από μοντέλα κρατικού ελέγχου σε μοντέλα περισσότερο αποκεντρωμένα και πιο συμμετοχικά, με εμπλοκή ευρύτερων εκπροσώπων από κοινωνικούς φορείς (π.χ. απόφοιτους των πανεπιστημίων) και άλλους συμμετόχους (stakeholders), με οικονομική αυτονομία και ενδυνάμωση των ιδρυμάτων στη λήψη στρατηγικών αποφάσεων χωρίς λεπτομερή ρύθμιση από την πολιτεία.

Στην Ελλάδα, ο πρόσφατος νόμος-πλαίσιο (Ν.3549/2007) ενίσχυσε ορισμένα στοιχεία αυτονομίας και διαφάνειας στα πανεπιστήμια, αν και διατηρούνται οι επιφυλάξεις που εκφράστηκαν ως προς την αποτελεσματικότητά του³, ωστόσο η μετάβαση σε ένα σύγχρονο μοντέλο διακυβέρνησης εξακολουθεί να είναι το ζητούμενο.

Ως προς τις δομές διακυβέρνησης, θα πρέπει να σημειωθεί πως σε ευρωπαϊκό επίπεδο αναγνωρίζεται ότι δεν υπάρχει ένα άριστο μοντέλο, κατάλληλο για όλα τα κράτη και ιδρύματα εντός των κρατών. Ωστόσο, το Φόρουμ για την πανεπιστημιακή έρευνα (Forum on University-based Research) θεω-

ρεί ότι ένα σύστημα διακυβέρνησης που λειτουργεί καλά πρέπει να περιλαμβάνει 1) ένα σώμα διακυβέρνησης (governing body) που απασχολείται με τη στρατηγική του ιδρύματος, 2) ένα ισχυρό εκτελεστικό όργανο, και 3) ένα εξωτερικό όργανο διασφάλισης ποιότητας. Ήδη κάποιες χώρες υιοθετούν μοντέλα διακυβέρνησης που ακολουθούν τις παραπάνω κατευθύνσεις (π.χ. ο νέος νόμος στη Δανία για τα πανεπιστήμια)⁴.

Σε κάθε περίπτωση, η αυτοδιοίκηση συνιστά μια πρόκληση, καθώς η δημιουργία συνθηκών αυτόνομης δράσης δεν εξασφαλίζει άνευ άλλου την καλή λειτουργία των ΑΕΙ και ΤΕΙ. Απεναντίας είναι βέβαιο ότι εξαρτάται από την ετοιμότητα και την ικανότητά τους να λειτουργήσουν υπό συνθήκες μεγαλύτερης ελευθερίας και να βρουν και να εφαρμόσουν λύσεις σε υφιστάμενα προβλήματα. Αυτό ακριβώς είναι και το "στοίχημα" για την Ανώτατη Εκπαίδευση, η οποία καλείται να αναλάβει πρωτοβουλίες και να αναμορφώσει αποτελεσματικά τις σπουδές. Σε κάθε περίπτωση, το θέμα της αυτοδιοίκησης δεν είναι απλά λειτουργικό ή διαχειριστικό, αλλά ζήτημα με καθοριστική σημασία για την αποτελεσματική λειτουργία του πανεπιστημίου.

Με αυτά τα δεδομένα, η Ο.Κ.Ε. διατυπώνει συγκεκριμένες προτάσεις για την ενίσχυση της αυτοδιοίκησης των ιδρυμάτων της Ανώτατης Εκπαίδευσης στο επόμενο Κεφάλαιο.

2. Πανεπιστημιακό άσυλο

Το πανεπιστημιακό άσυλο αποτελεί παρακλούθημα της συνταγματικά κατοχυρωμένης πλήρους αυτοδιοίκησης των πανεπιστημίων. Καμία δημόσια δύναμη δεν επιτρέπεται

³ Σχετική η κριτική της Ο.Κ.Ε. στη Γνώμη 162 επί του "Προσχεδίου Πρότασης για αλλαγές του θεσμικού πλαισίου για τη δομή και λειτουργία των Ανώτατων Εκπαιδευτικών Ιδρυμάτων", Νοέμβριος 2006 και Γνώμη 187 "Θεσμικό πλαίσιο έρευνας και τεχνολογίας", Ιούλιος 2007.

⁴ Βλ. European Commission, "European Universities: Enhancing Europe's Research Base", Report by the Forum on University-based Research, (May 2005).

να επέμβει ή να βρίσκεται στους πανεπιστημιακούς χώρους χωρίς προηγούμενη άδεια των πανεπιστημιακών αρχών, εκτός αν τελούνται αυτόφωρα σοβαρά εγκλήματα. Σκοπός του ασύλου είναι κυρίως, να διασφαλιστεί η ελεύθερη πανεπιστημιακή έρευνα και διδασκαλία και η ελεύθερη διακίνηση των ιδεών. Σημαντική εγγύηση του ασύλου συνιστά η παρουσία εκπροσώπου της δικαστικής αρχής σε περιπτώσεις νόμιμης επέμβασης της αστυνομίας.

Η εφαρμογή του θεσμού του πανεπιστημιακού ασύλου στην πράξη έχει ωστόσο αναδείξει ορισμένες δυσλειτουργίες, όπως ιδίως η μη λειτουργία του αρμόδιου πανεπιστημιακού οργάνου. Επίσης έχει επισημανθεί ότι το άσυλο έχει χρησιμοποιηθεί ορισμένες φορές στο παρελθόν ως μηχανισμός ανοχής και συγκάλυψης μιας σειράς αυτόφωρων κακουργημάτων που τελούνται στους πανεπιστημιακούς χώρους, όσο και ως μέσο εκφοβισμού της ακαδημαϊκής κοινότητας, αυθαίρετης παρεμπόδισης πανεπιστημιακών λειτουργιών και περιορισμού της ελεύθερης διακίνησης ιδεών.

3. Ποιότητα - Αξιολόγηση

Η ποιότητα και η αξιολόγηση αποτελούν πεδία αμφισβήτησης, διχογνωμιών και τριβής, παρά το γεγονός ότι πρόκειται για παράγοντες πολύ σημαντικούς για την καλή λειτουργία των ΑΕΙ και ΤΕΙ.

Το γεγονός που θα πρέπει να υπογραμμισθεί είναι ότι έως σήμερα έχουν γίνει σημαντικά βήματα στα πεδία της ποιότητας και της αξιολόγησης με πρωτοβουλία των ίδιων των ιδρυμάτων που έχουν καθιερώσει διαδικασίες εσωτερικής αξιολόγησης μαθημάτων και διδασκόντων, με τη διανομή τυποποιημένων ερωτηματολογίων στους φοιτητές, τη συλλογή των απαντήσεων και τη στατιστική τους επεξεργασία.

Παράλληλα, με το Ν. 3374/2005 "Διασφάλιση της ποιότητας στην Ανώτατη Εκπαίδευση. Σύστημα μεταφοράς και συσσώρευσης πιστωτικών μονάδων - Παράρτημα διπλώμα-

τος" (ΦΕΚ Α' 189/2.8.05), ρυθμίστηκαν ζητήματα αξιολόγησης και συγκεκριμένα, διαδικασίες εσωτερικής και εξωτερικής αξιολόγησης για την Ανώτατη Εκπαίδευση. Επιπλέον, με το νόμο αυτό συνεστήθη η ανεξάρτητη διοικητική αρχή με την επωνυμία "Αρχή Διασφάλισης της Ποιότητας στην Ανώτατη Εκπαίδευση" (ΑΔΙΠ), η οποία καλείται να διαμορφώσει και να εφαρμόσει ένα ενιαίο σύστημα διασφάλισης ποιότητας, ως σύστημα αναφοράς για τα επιτεύγματα και το έργο που επιτελούν τα Ιδρύματα Ανώτατης Εκπαίδευσης.

Η ενιαία εξωτερική αξιολόγηση του Ν. 3374/05 θα κριθεί με βασικά κριτήρια την αντικειμενικότητα των εκτιμήσεων και την αξιοπιστία τους, ενώ καταλυτικός θα είναι και ο τρόπος με τον οποίο θα χειριστεί τις εκτιμήσεις/αποτελέσματα το Υπουργείο Παιδείας. Έως σήμερα δεν υφίστανται κίνητρα για καλή απόδοση ούτε συνέπειες για την κακή απόδοση και πάντως δεν έχει συνδεθεί σε θεσμικό επίπεδο η χρηματοδότηση των ιδρυμάτων με τα αποτελέσματα της εξωτερικής αξιολόγησης.

Αν πάντως διαπιστωθεί στο πλαίσιο της διαδικασίας αξιολόγησης του Ν. 3374/05 ότι παράγοντας αρνητικός για την ποιότητα του έργου των Ιδρυμάτων της Ανώτατης Εκπαίδευσης είναι η υποχρηματοδότηση ή η γραφειοκρατία, τότε οι υστερήσεις θα πρέπει να καλυφθούν από την Πολιτεία και όχι από τα ΑΕΙ/ΤΕΙ. Σε κάθε περίπτωση, η διαδικασία αξιολόγησης δεν μπορεί να συνιστά μια αποτελεσματική κοινωνική λογοδοσία των ιδρυμάτων, παρά μόνον εάν η Πολιτεία προωθήσει θετικά κίνητρα και είναι συνεπής προς τις δικές τις δεσμεύσεις.

Αναφορικά με τον παράγοντα της ποιότητας, θα πρέπει να επισημανθεί ότι αυτός πλήττεται από τη μεγάλη γεωγραφική διασπορά ιδρυμάτων, σχολών και τμημάτων. Όπως έχει επισημανθεί, παρά το γεγονός ότι η ίδρυση νέων πανεπιστημίων και τμημάτων ως εργαλείο περιφερειακής πολιτικής έχει θετικές επιπτώσεις για την ανάπτυξη

των περιφερειών της χώρας, η υπάρχουσα πολυδιάσπαση δεν διαμορφώνει συνθήκες ικανές για την ανάπτυξη της ποιότητας της παρεχόμενης εκπαίδευσης στα ιδρύματα αυτά. Στερούν πόρους από τα υπάρχοντα ιδρύματα, ενώ ενθαρρύνουν τη ζήτηση και τις πιέσεις από τις τοπικές κοινωνίες για ακόμη περισσότερα πανεπιστήμια και νέα τμήματα⁵.

4. Έρευνα

Τα τελευταία χρόνια η έρευνα αναπτύσσεται με μεγάλους ρυθμούς στα ελληνικά ΑΕΙ και παρατηρείται πολλαπλασιασμός των εργαστηρίων στα πανεπιστήμια με σημαντικές, ωστόσο διαφοροποιήσεις μεταξύ ιδρυμάτων και τμημάτων.

Παρόλο που θα ήταν αναμενόμενο η Πολιτεία να εστιάσει στην πανεπιστημιακή έρευνα θέτοντας την στο επίκεντρο ενός συνολικού στρατηγικού σχεδιασμού του τομέα της έρευνας με σαφείς επιστημονικούς στόχους και στόχους πολιτικών. Δυστυχώς κάτι τέτοιο δεν έγινε έως τώρα, καθώς ο πρόσφατος σχετικός νόμος "Θεσμικό πλαίσιο έρευνας και τεχνολογίας και άλλες διατάξεις" (Ν.3653/2008) δεν ρύθμισε συνολικά τα θέματα της έρευνας στη χώρα μας, αλλά περιορίστηκε σε ορισμένες αποσπασματικές ρυθμίσεις οι οποίες δεν αφορούν την έρευνα στα τριτοβάθμια ιδρύματα. Ως εκ τούτου, δεν επετεύχθη η πλήρης ενσωμάτωση σε ένα συνολικό πλαίσιο για την έρευνα των ερευνητικών ινστιτούτων των ΑΕΙ και άλλων ερευνητικών ινστιτούτων.

Η ΟΚΕ, στη σχετική υπ' αριθμ. 187 Γνώμη της (Ιούλιος 2007), είχε τονίσει την ανάγκη πλήρους ένταξης των ΑΕΙ στην υλοποίηση της ερευνητικής και τεχνολογικής υποδομής.

Επιπλέον, η ΟΚΕ είχε τονίσει ότι παραμένουν ανεπίλυτα τα προβλήματα αυτοτελούς χρηματοδότησης της έρευνας των ΑΕΙ για έρευνες που κρίνονται αναγκαίες από την επιστημονική κοινότητα, με αποτέλεσμα τα ΑΕΙ να εξακολουθούν να υπόκεινται σε μεγά-

λο βαθμό στις διαδικασίες άντλησης πόρων από ανταγωνιστικά προγράμματα. και είχε διατυπώσει την άποψη ότι το ζήτημα της χρηματοδότησης της πανεπιστημιακής έρευνας θα πρέπει να τύχει ειδικής νομοθετικής ρύθμισης.

Επιπλέον, η Ελλάδα υστερεί σημαντικά στη χρηματοδότηση της έρευνας. Με δεδομένο το στόχο του Εθνικού Προγράμματος Μεταρρυθμίσεων 2005-2008 για αύξηση των πόρων για την έρευνα από το 0,6% του ΑΕΠ σε 1,5% σε πέντε χρόνια από σήμερα, είναι επιβεβλημένη η συνολική επανεξέταση της λειτουργίας και της διαχείρισης του υπάρχοντος συστήματος στην έρευνα.

5. Δια βίου εκπαίδευση

Πριν την ψήφιση του νόμου 3369/2005, στην Ελλάδα είχε αναπτυχθεί ένα σύστημα φορέων και υπηρεσιών που στόχευε στην προώθηση και διάχυση της δια βίου μάθησης (π.χ. ο Ο.Ε.Ε.Κ με τα Ι.Ε.Κ, το Ε.ΚΕ.ΠΙ.Σ με τα Κ.Ε.Κ, τα Κέντρα Εκπαίδευσης Ενηλίκων ΝΕΛΕ, Προγράμματα Σπουδών Επιλογής κ.α). Τα ΚΕΚ προσφέρουν από το 1994 προγράμματα επαγγελματικής εξειδίκευσης διαφόρων τύπων σε πτυχιούχους πανεπιστημίων, με στόχο τον εκσυγχρονισμό των γνώσεων και την ανταπόκριση τους στις ανάγκες της αγοράς εργασίας. Τα πανεπιστημιακά ΚΕΚ είναι πιστοποιημένα από το ΕΚΕΠΙΣ και αναπτύσσουν δραστηριότητες χρηματοδοτούμενες, σχεδόν αποκλειστικά, από τα ευρωπαϊκά προγράμματα.

Η λειτουργία πληθώρας φορέων στο πεδίο αυτό δημιουργεί σύγχυση. Με τον νόμο 3369/2005 για τη "Συστηματοποίηση της Δια Βίου Μάθησης και Άλλες Διατάξεις", η λειτουργία τόσο του συνόλου των ήδη υπάρχοντων φορέων, καθώς και νέοι φορείς, όπως τα Ινστιτούτα Δια Βίου Εκπαίδευσης, συστηματοποιείται. Με τη θεσμοθέτηση των Ινστιτούτων Δια Βίου Εκπαίδευσης δίνεται η ευκαιρία στα πανεπιστημιακά ιδρύματα να θε-

⁵ ΕΛΙΑΜΕΠ "Η Πανεπιστημιακή Εκπαίδευση στην Ελλάδα: στο νέο ευρωπαϊκό και διεθνές περιβάλλον", επιμέλεια: Λουκάς Τσοούκαλης, 2006.

σμοθετήσουν διαδικασίες δια βίου εκπαίδευσης τέτοιες που να προσφέρουν στους πολίτες τη δυνατότητα να τις ακολουθήσουν ανάλογα με τις ικανότητες και τις φιλοδοξίες τους.

6. Μεταπτυχιακά

Κατά τη δεκαετία του '90, ο κλάδος των μεταπτυχιακών σπουδών στα ελληνικά τριτοβάθμια ιδρύματα αναπτύχθηκε ραγδαία, με κύριο κινητήριο μοχλό τη χρηματοδότηση από το ΕΠΕΑΕΚ του Β' Κ.Π.Σ.. Σήμερα λειτουργούν στα ελληνικά πανεπιστήμια πάνω από 450 προγράμματα μεταπτυχιακών σπουδών, ενώ περίπου 40 είναι τα μεταπτυχιακά προγράμματα συμπράξεων ΑΕΙ και ΤΕΙ (Πίνακας 1).

Πίνακας 1:

Εγκεκριμένα Προγράμματα Μεταπτυχιακών Σπουδών

	Σύνολο Προγραμμάτων	Διατμηματικά	Διακρατικά
ΑΕΙ	458	158	16
ΤΕΙ	68	44	24

Πηγή: Υπουργείο Παιδείας

Η χρηματοδότηση από το ΕΠΕΑΕΚ δημιούργησε τις προϋποθέσεις λειτουργίας για την πλειοψηφία των προγραμμάτων αυτών, χωρίς ωστόσο να διερευνηθεί επαρκώς η αντιστοίχιση των μεταπτυχιακών προγραμμάτων με τις πραγματικές ανάγκες της ελληνικής οικονομίας και κοινωνίας και κατά συνέπεια η βιωσιμότητα τους στην αγορά σε συνθήκες ανταγωνισμού.

Τα περισσότερα ιδρύματα επιβάλλουν δίδακτρα για όσους επιθυμούν να παρακολουθήσουν κάποιο μεταπτυχιακό πρόγραμμα σπουδών, το κόστος ωστόσο ποικίλλει ανάλογα με το πρόγραμμα, το πανεπιστημιακό ίδρυμα, τη ζήτηση από υποψηφίους, αλλά και τη μορφή παρακολούθησης (full-time ή part-time).

Στα επόμενα χρόνια, μετά τη λήξη της χρηματοδότησης από το ΕΠΕΑΕΚ, **οι εξελίξεις στον κλάδο των μεταπτυχιακών** θα καθορισθούν από μια σειρά παραγόντων, όπως:

- πιθανή μείωση των υποψηφίων για μεταπτυχιακά και υπερ-προσφορά θέσεων (ήδη παρατηρείται αισθητή μείωση των αιτήσεων σε ορισμένα μεταπτυχιακά, ακόμα και των κεντρικών πανεπιστημίων)
- έντονος ανταγωνισμός από παρεμφερή προγράμματα στα ίδια ή συναφή αντικείμενα
- ποιότητα προγραμμάτων σπουδών και επιστημονικού δυναμικού
- ανάπτυξη νέων προγραμμάτων, όπως π.χ. συνεργασίες με ξένα πανεπιστήμια, εταιρικά μεταπτυχιακά κ.α.

Ως γενική εκτίμηση, μετά τη λήξη των χρηματοδοτήσεων από το ΕΠΕΑΕΚ, τα περισσότερα προγράμματα μεταπτυχιακών σπουδών θα χρηματοδοτηθούν από ίδιους πόρους, στηριζόμενα κυρίως από δίδακτρα των φοιτητών μερικής απασχόλησης. Σε κάθε περίπτωση, αναμένεται να προκύψουν θέματα αναδιάρθρωσης και αναπροσαρμογής αρκετών μεταπτυχιακών προγραμμάτων ανάλογα με τη ζήτηση και την ανταπόκριση στις ανάγκες της αγοράς.

Παράλληλα και στο πεδίο των μεταπτυχιακών σπουδών υφίσταται ανάγκη έγκρισης κάθε αλλαγής στο πρόγραμμα σπουδών από το Υπουργείο Παιδείας, γεγονός που αποδυναμώνει την αυτοδιοίκηση του οικείου ΑΕΙ/ΤΕΙ.

7. Κοινωνική διάσταση-αναδιανεμητικός ρόλος της τριτοβάθμιας εκπαίδευσης

Η εκπαίδευση συνδέεται άμεσα με τις ανισότητες στην κατανομή του εισοδήματος και την πιθανότητα φτώχειας των νοικοκυριών, καθώς επηρεάζει άμεσα τις παραγωγικές δυνατότητες των ατόμων, τις αμοιβές που μπορούν να εξασφαλίσουν στην αγορά εργασίας και το επίπεδο ευημερίας τους⁶.

⁶ Σύμφωνα με τη μελέτη των Αντωνίτη Μ. και Τσακλόγλου Π. "Οι αναδιανεμητικές επιπτώσεις της δημόσιας εκπαίδευσης στην Ελλάδα" (2001), κατά μέσο όρο η ισοδύναμη καταναλωτική δαπάνη ενός απόφοιτου τριτοβάθμιας εκπαίδευσης ήταν 44% υψηλότερη από το μέσο εργαζόμενο (για κατόχους διδακτορικών η καταναλωτική δαπάνη ήταν υψηλότερη κατά 76%).

Παρόλο που το εκπαιδευτικό σύστημα αποτελεί έναν από τους κύριους μηχανισμούς αναδιανομής που διαθέτει το κράτος για τη βελτίωση της θέσης των ασθενέστερων τάξεων, **το πρόβλημα των ανισοτήτων στην εκπαίδευση συντηρείται και διευρύνεται**. Οι εκπαιδευτικές ανισότητες στη χώρα είναι διευρυμένες, τόσο μεταξύ ομάδων του πληθυσμού όσο και σε περιφερειακό επίπεδο, με αποτέλεσμα να παρατηρούνται κραυγαλέες ανισότητες ανάμεσα σε νομούς, περιφέρειες, αλλά ακόμα και σε περιοχές εντός του ίδιου δήμου ή του ίδιου νομού.

Στην Ελλάδα, παρά το δημόσιο χαρακτήρα της εκπαίδευσης, που θεωρητικά εξασφαλίζει ίσες ευκαιρίες πρόσβασης σε όλους, στην πραγματικότητα υπάρχουν ανισότητες σε όλες τις βαθμίδες του εκπαιδευτικού συστήματος, ειδικά σε ό,τι αφορά στην πρόσβαση στην τριτοβάθμια εκπαίδευση⁷. Πολλές επιστημονικές μελέτες, καταλήγουν στο συμπέρασμα ότι παιδιά από γονείς με καλύτερη εκπαίδευση και επαγγελματική θέση έχουν πολύ περισσότερες πιθανότητες να πετύχουν στις πανελλήνιες εξετάσεις σε σχέση με υποψήφιους που προέρχονται από χαμηλότερες κοινωνικό-οικονομικές τάξεις, με αποτέλεσμα τα χαμηλά κοινωνικά στρώματα να εκπροσωπούνται λιγότερο στις πανεπιστημιακές σχολές και τα μεταπτυχιακά προγράμματα σπουδών⁸.

Το φαινόμενο αυτό σχετίζεται άμεσα με την υψηλή ζήτηση για φοίτηση στην τριτοβάθμια εκπαίδευση, η οποία στο πλαίσιο του ισχύοντος ανταγωνιστικού συστήματος εισαγωγής στα πανεπιστήμια, **έχει ουσιαστικά ιδιωτικοποιήσει την μετα-γυμνασιακή εκπαίδευση**, καθώς τα ελληνικά νοικοκυριά δαπανούν σημαντικά ποσά σε φρο-

ντιστήρια και ιδιαίτερα μαθήματα για την προετοιμασία των παιδιών τους για τις εισαγωγικές εξετάσεις. Παράλληλα, η αυξημένη ζήτηση τριτοβάθμιας εκπαίδευσης έχει οδηγήσει στην εμφάνιση Κέντρων Ελευθέρων Σπουδών, τα οποία προχώρησαν σε συνεργασίες με Πανεπιστήμια του εξωτερικού. Εξάλλου σημαντικός αριθμός Ελλήνων φοιτητών σπουδάζουν σε πανεπιστήμια του εξωτερικού. Η "μετανάστευση" Ελλήνων φοιτητών στο εξωτερικό ή ακόμα και η παραμονή πολλών διαπρεπών αποφοίτων εκτός Ελλάδος είναι εξάλλου ένα γνωστό φαινόμενο που πρέπει να προκαλέσει ευρύτερο προβληματισμό.

Παρατηρείται λοιπόν το παράδοξο φαινόμενο τα ελληνικά νοικοκυριά να δαπανούν σημαντικά ποσά για την εκπαίδευση, παρά τον καθολικά δημόσιο χαρακτήρα της⁹. Σύμφωνα με σχετική μελέτη της Ευρωπαϊκής Επιτροπής (Δεκέμβριος 2005), **η βασική αιτία είναι η σοβαρή και συστηματική υπο-χρηματοδότηση της δημόσιας εκπαίδευσης¹⁰**. Τα στοιχεία της ίδιας μελέτης καταδεικνύουν ότι η Ελλάδα είναι ουραγός στη συνολική δημόσια δαπάνη για την εκπαίδευση ως ποσοστό του ΑΕΠ (4% του ΑΕΠ για το 2002, το χαμηλότερο ποσοστό στην ΕΕ των 25), ενώ ταυτόχρονα τα ελληνικά νοικοκυριά ξοδεύουν μεγαλύτερο ποσοστό των εισοδημάτων τους για την εκπαίδευση σε σχέση με τα περισσότερα κράτη-μέλη της Ε.Ε.

Επιπλέον, η πιθανότητα των μαθητών να παρακολουθήσουν φροντιστήριο, είναι ευθέως ανάλογη της κοινωνικοοικονομικής κατάστασης της οικογένειάς τους. Σχετική μελέτη υπολογίζει ότι η δαπάνη για φροντιστήριο ανά μαθητή είναι 3,7 φορές υψηλότερη στις οικονομικά ευκατάστατες οικογένειες σε σχέση με τις φτωχότερες, ενώ το

⁷ Βλ. ΚΑΝΕΠ-ΓΣΕΕ "Φτώχεια Εκπαίδευση και κοινωνικές ανισότητες", (Ιανουάριος 2008).

⁸ Βλ. Tsakloglou P. and Cholezas I. (2005), Education and Inequality in Greece, IZA Discussion Paper No 1582.

⁹ Σύμφωνα με τους Psacharopoulos G. & S. Tassoulas (2004), Achievement at a higher education entry examinations in Greece: A Procrustian approach, η ιδιωτική δαπάνη ανά μαθητή δευτεροβάθμιας εκπαίδευσης στην Ελλάδα είναι 1,44 φορές το ποσό που δαπανάται από το κράτος ανά μαθητή.

¹⁰ European Commission (2005). Private Household Spending on Education & Training.

ποσοστό νέων 15-17 ετών που δεν συμμετέχουν στη εκπαίδευση είναι 12 φορές μεγαλύτερο στα φτωχότερα από ότι στα πλουσιότερα νοικοκυριά¹¹.

Όσον αφορά στις αναδιανεμητικές επιδράσεις της δημόσιας εκπαίδευσης στην Ελλάδα, εμπειρικές μελέτες¹² καταλήγουν στο συμπέρασμα ότι, ενώ οι μεταβιβάσεις

στην πρωτοβάθμια και δευτεροβάθμια εκπαίδευση μειώνουν σημαντικά τις ανισότητες, αντίθετα οι μεταβιβάσεις στην τριτοβάθμια εκπαίδευση αφήνουν τους **δείκτες κοινωνικής ανισότητας ανέπαφους**, καθώς επίσης φαίνεται να συμβάλουν στην διαγενεακή μεταβίβαση των κοινωνικο-οικονομικών ανισοτήτων¹³.

¹¹ Αντωνίνης Μ. και Τσακλόγλου Π. (2001). Οι αναδιανεμητικές επιπτώσεις της δημόσιας εκπαίδευσης στην Ελλάδα

¹² βλ. Tsakloglou P. & I. Cholezas (2005)

¹³ Σε παρόμοια αποτελέσματα καταλήγει και η μελέτη του ΕΛΙΑΜΕΠ "Η Πανεπιστημιακή Εκπαίδευση στην Ελλάδα: στο νέο ευρωπαϊκό και διεθνές περιβάλλον". 2006, επιμέλεια: Λουκάς Τσούκαλης. Σύμφωνα με τη μελέτη αυτή, ενώ παραδοσιακά η Ανώτατη Εκπαίδευση συνέβαλε σημαντικά στην κοινωνική κινητικότητα στη χώρα - περισσότερο από πολλές άλλες χώρες της Ευρώπης-, υπάρχουν ενδείξεις ότι η διαπίστωση αυτή ισχύει ολοένα και λιγότερο τα τελευταία χρόνια.

ΚΕΦΑΛΑΙΟ Δ΄

ΠΡΟΤΑΣΕΙΣ

1. Αυτοδιοίκηση-διακυβέρνηση

Για την ενίσχυση της αυτοδιοίκησης των ιδρυμάτων της Ανώτατης Εκπαίδευσης θα μπορούσαν να συζητηθούν ορισμένες νέες κατευθύνσεις, όπως:

(α) Ειδικά κίνητρα για την επιβράβευση των ιδρυμάτων που αναπτύσσουν πρωτοβουλίες και πρωτοπορούν π.χ. μέσω της πρόβλεψης μίας ειδικής επιχορήγησης στον προϋπολογισμό τους, με την κατοχύρωση της διεθνούς αναγνώρισης της έρευνας που διεξάγουν, την πρόβλεψη περισσότερων θέσεων μελών ΔΕΠ.

(β) Οικονομική αυτονομία.

Ένα βασικό πρόβλημα για την οικονομική κατάσταση των ιδρυμάτων της Ανώτατης Εκπαίδευσης είναι ότι σήμερα οι προϋπολογισμοί τους, τους οποίους εγκρίνει η κρατική διοίκηση, είναι πολύ κατώτεροι εκείνων που ζητούν τα ίδια τα ιδρύματα. Παράλληλα, δεν υφίσταται ένα σύστημα δεικτών που να δείχνει με αντικειμενικό τρόπο, έστω κατά προσέγγιση, τις απαιτήσεις για πόρους (π.χ. ανά φοιτητή, ανά πτυχιούχο).

Η οικονομική κατάσταση των ΑΕΙ και ΤΕΙ θα μπορούσε να βελτιωθεί και με επιμέρους επεμβάσεις που θα τους εξασφάλιζαν μεγαλύτερη ευελιξία, η οποία είναι αναγκαία για την καλή λειτουργία τους, χωρίς να θίγεται η διαφάνεια στη διαχείριση ούτε η υπαγωγή τους σε έλεγχο. Έτσι θα μπορούσε να εγκαταλειφθεί το σύστημα εγκρίσεων προϋπολογισμού σε λεπτομερείς κωδικούς και αντ' αυτού να εισαχθεί ένα διαφορετικό σύστημα εγκρίσεων για ποσά, τη χρήση των οποίων θα μπορεί να καθορίζει και να μεταβάλλει το ΑΕΙ ή ΤΕΙ, με την πρόβλεψη πάντοτε των κατάλληλων ασφαλιστικών δικλείδων. Με αντίστοιχο τρόπο θα πρέπει τα ιδρύματα να μπορούν να χειρίζονται με ευελιξία και τα ποσά που τους αποδίδονται από δωρεές, χορηγίες κ.λπ.

(γ) Ακαδημαϊκή αυτονομία. Στο πεδίο αυτό υπάρχουν οι εξής δυνατότητες:

- Η ενίσχυση της αυτονομίας στις προσλήψεις και τις προαγωγές μελών ΔΕΠ με παράλληλη ενίσχυση της διασφάλισης ποιότητας (π.χ. να κληρώνονται ως μέλη εκλεκτορικών σωμάτων μέλη ΔΕΠ από περισσότερα ΑΕΙ τα οποία θα έχουν σχέση με το γνωστικό αντικείμενο της εκάστοτε προκήρυξης).
- Η παροχή της δυνατότητας μεταβολής των προγραμμάτων σπουδών με απόφαση του ΑΕΙ/ΤΕΙ.

(δ) Σύστημα εισαγωγής στα Πανεπιστήμια - αριθμός φοιτητών.

Η αυτοδιοίκηση των ιδρυμάτων της Ανώτατης Εκπαίδευσης θα πρέπει να ενισχυθεί και αναφορικά με το σύστημα της εισαγωγής στα Πανεπιστήμια.

Είναι κοινός τόπος ότι το σημερινό σύστημα εισαγωγικών εξετάσεων είναι αναποτελεσματικό, αφ' ενός διότι μετατρέπει το λύκειο σε "φροντιστηριακό κέντρο" και αφ' ετέρου, διότι δεν εντάσσεται σε ένα γενικότερο πλαίσιο προγραμματισμού των ΑΕΙ και ΤΕΙ.

Αφετηριακή προϋπόθεση για οποιαδήποτε μεταρρύθμιση του συστήματος εισαγωγής αποτελεί η διασφάλιση του αδιάβλητου χαρακτήρα του και η εγγύηση ίσων ευκαιριών για όλους τους υποψηφίους.

Αναλυτική τοποθέτηση για την πρόσβαση στην τριτοβάθμια εκπαίδευση υπάρχει στη Γνώμη Πρωτοβουλίας της Ο.Κ.Ε. για τη Δευτεροβάθμια Εκπαίδευση.

(ε) Διακυβέρνηση. Οι σχέσεις του Πανεπιστημίου με την κοινωνία αλλάζουν κατά τρόπο, ώστε να χρειάζεται αντίστοιχη προσαρμογή και το σύστημα διακυβέρνησης, δηλαδή το συνολικό πλαίσιο παρακολούθησης, εποπτείας και ελέγχου από το κράτος και την κοινωνία. Το νέο πλαίσιο διακυβέρνησης μπορεί να αναζητηθεί στην ενίσχυση των σχέσεων με κοινωνικούς φορείς και του

στοιχείου του κοινωνικού ελέγχου και στην προσέλκυση νέων πηγών χρηματοδότησης (λ.χ. χορηγιών), με κανόνες και όρια που δεν θα θίγουν την ανεξαρτησία ή το δημόσιο χαρακτήρα του Ιδρύματος (π.χ. πλαφόν στις χορηγίες).

Στο πεδίο αυτό θα ήταν ακόμα νοητή η εισαγωγή νέων οργάνων, τα οποία θα μπορούν π.χ. (α) να έχουν αρμοδιότητες για τη διοίκηση συγκεκριμένων τομέων, όπως π.χ. τα μεταπτυχιακά, την έρευνα κ.α., με τη συμμετοχή μελών που θα εκλέγονται από τα μέλη ΔΕΠ, (β) να έχουν ως μέλη τους εκπροσώπους κοινωνικών φορέων (αποφοίτους, πρόσωπα εγνωσμένου κύρους, κινήματα πολιτών κ.α.) και να λειτουργούν γνωμοδοτικά προς το ΑΕΙ ή το ΤΕΙ, εξασφαλίζοντας μεγαλύτερη σύνδεση με την κοινωνία και την αγορά.

2. Πανεπιστημιακό Άσυλο

Αναγκαία δεν κρίνεται η τροποποίηση του ισχύοντος θεσμικού πλαισίου για το άσυλο, αλλά η συστηματική εφαρμογή του. Επίσης είναι σκόπιμη η αναβάθμιση των εσωτερικών μηχανισμών (αυτο)προστασίας και φύλαξης των πανεπιστημιακών χώρων, από ειδικά διοικητικά όργανα υπαγόμενα αποκλειστικά στις εκλεγμένες πρυτανικές αρχές.

3. Ποιότητα - Αξιολόγηση

Η διασφάλιση της ποιότητας (αξιολόγηση) αποτελεί την πιο επίμαχη πολιτική στην ελληνική Ανώτατη Εκπαίδευση. Η πρόκληση που καλείται να αντιμετωπίσει η Ελλάδα, όπως προκύπτει και σε διεθνές επίπεδο, είναι η δημιουργία μίας αδιάβλητης διαδικασίας αξιολόγησης για το έργο όλων των Ανώτατων Ιδρυμάτων, η οποία θα δημοσιοποιείται και θα είναι προσβάσιμη σε όλη την κοινωνία.

Ήδη με το Ν. 3374/2005 θεσπίστηκε το θεσμικό πλαίσιο για ένα σύστημα αξιολόγησης της Ανώτατης Εκπαίδευσης της χώρας μας και συστήθηκε ως ανεξάρτητη διοικητική αρχή η "Αρχή Διασφάλισης της Ποιότητας στην Ανώτατη Εκπαίδευση" (ΑΔΙΠ), με απο-

στολή της να εγγυάται τη διαφάνεια των διαδικασιών αξιολόγησης, να υποστηρίζει τα ιδρύματα στην πραγματοποίηση διαδικασιών που στοχεύουν στη διασφάλιση και βελτίωση της ποιότητας στην Ανώτατη Εκπαίδευση, την ενημέρωση της Πολιτείας και των ιδρυμάτων για τις σύγχρονες διεθνείς εξελίξεις και τάσεις στα συναφή ζητήματα και την προαγωγή της έρευνας στον τομέα αυτόν. Στόχος επομένως, τον οποίο καλείται να επιτύχει η χώρα μας είναι η εφαρμογή στην πράξη, ενός συστήματος διασφάλισης ποιότητας με κυρίως ποιοτικά χαρακτηριστικά, με διαφάνεια και με έμφαση στα διεθνώς αναγνωρισμένα κριτήρια της συνάφειας και της ερευνητικής αριστείας.

Η ΟΚΕ επισημαίνει τη σημασία που έχει η ένταξη στο σύστημα αξιολόγησης και διασφάλισης ποιότητας όχι μόνον της έρευνας, αλλά και της διδασκαλίας (άρθρο 3 του Ν. 3374/05), καθώς μόνον με τον τρόπο αυτό μπορεί να προωθηθεί η καινοτομική διδασκαλία με βάση τις νέες τεχνολογίες, προσανατολισμένη στα μαθησιακά αποτελέσματα.

Επιπλέον, η ΟΚΕ τονίζει την ανάγκη εκσυγχρονισμού των εκπαιδευτικών προγραμμάτων και την αντιστοίχησή τους με τα σύγχρονα δεδομένα. Στο πλαίσιο αυτό, θα πρέπει να γίνουν τομές-αλλαγές στα προγράμματα σπουδών και στον τρόπο μελέτης, με την οργάνωση και λειτουργία σύγχρονων πανεπιστημιακών βιβλιοθηκών που θα παρέχουν στους φοιτητές τη δυνατότητα μελέτης της σχετικής βιβλιογραφίας, σε αντίθεση με τη μέχρι τώρα συνήθη πρακτική της διανομής ενός μόνο - και σε αρκετές περιπτώσεις παρωχημένου - συγγράμματος.

4. Έρευνα

Για την προαγωγή της έρευνας απαιτείται να γίνουν σημαντικά βήματα, καθώς, όπως προαναφέρθηκε, η Ελλάδα υστερεί τόσο ως προς τα επίπεδα χρηματοδότησης όσο και ως προς την ισόρροπη ανάπτυξη μεταξύ βασικής και εφαρμοσμένης έρευνας. Η ενίσχυση της έρευνας και των δο-

μών της θα πρέπει να συνδυαστούν με ουσιαστικές μεταβολές στο πρότυπο διακυβέρνησης των ελληνικών Ιδρυμάτων Ανώτατης Εκπαίδευσης, όπως προαναφέρθηκε, με στόχο την εξάλειψη της γραφειοκρατίας ως ουσιαστική προϋπόθεση για κάθε μελλοντικό βήμα ανάπτυξης. Μία δε από τις κυριότερες προκλήσεις αποτελεί η δημιουργία μιας συνεκτικής ερευνητικής πολιτικής, στο πλαίσιο της οποίας τα πανεπιστήμια θα πρέπει να έχουν κεντρικό ρόλο¹⁴.

Το ερευνητικό έργο μπορεί να βελτιωθεί σημαντικά με τη λήψη μέτρων που θα στοχεύουν:

- στη διευκόλυνση της κινητικότητας, της συγκέντρωσης και της δικτύωσης των ερευνητών (π.χ. απασχόλησης μελών ΔΕΠ σε ερευνητικά κέντρα ή ερευνητών σε ΑΕΙ)
- στον εντοπισμό και την υποστήριξη του εκλεκτού ανθρώπινου δυναμικού στα πανεπιστήμια και ερευνητικά κέντρα (π.χ. μέσω της δημιουργίας τμημάτων ανθρώπινου δυναμικού)
- στην ανάδειξη της αριστείας στην έρευνα ως κριτήριο για τις δραστηριότητες των ιδρυμάτων και των μελών ΔΕΠ ατομικά, στο πλαίσιο ενός ολοκληρωμένου συστήματος αξιολόγησης - διασφάλισης ποιότητας
- στην ενίσχυση της διαμόρφωσης ερευνητικής κουλτούρας, η οποία βεβαίως θα πρέπει να καλλιεργείται σε όλες τις βαθμίδες της εκπαίδευσης
- στη σύνδεση της έρευνας και της καινοτομίας με την παραγωγή καινοτόμων προϊόντων, στο πλαίσιο μιας υγιούς σύνδεσης με το παραγωγικό και οικονομικό δυναμικό της χώρας.

5. Δια βίου εκπαίδευση

Η Ο.Κ.Ε. έχει τονίσει επανειλημμένα ότι η επένδυση στα προσόντα και στις δεξιότητες του ανθρώπινου δυναμικού θα πρέπει να αποτελεί βασική προτεραιότητα της εθνικής αναπτυξιακής πολιτικής, επισημαίνοντας ως βασικές προϋποθέσεις¹⁵:

(α) τη σε βάθος διερεύνηση των συνθηκών που επικρατούν στην αγορά εργασίας και την ουσιαστική σύνδεση των εκπαιδευτικών προγραμμάτων με τους στόχους και τις προτεραιότητες της εθνικής πολιτικής

(β) το σχεδιασμό των προγραμμάτων στη βάση ολοκληρωμένης προσέγγισης της διαδικασίας της εκπαίδευσης/ κατάρτισης για την πλήρη κάλυψη των κενών και την αποφυγή επικαλύψεων, και
(γ) την ανάπτυξη και εφαρμογή ολοκληρωμένου συστήματος πιστοποίησης του περιεχομένου των προγραμμάτων κατάρτισης¹⁶.

Η ΟΚΕ επιθυμεί να τονίσει ότι ο άξονας της δια βίου εκπαίδευσης αποτελεί μια σημαντική πρόκληση, η οποία επιτάσσει θεσμική σταθερότητα και ουσιαστική ενίσχυση από την πλευρά του κράτους. Βασικός στόχος της δια βίου μάθησης είναι η λειτουργία της ως πλαισίου κοινωνικής ενσωμάτωσης, δηλαδή ενίσχυσης των δεξιοτήτων ατόμων που εντάσσονται σε ευπαθείς πληθυσμιακές ομάδες (αναλφάβητοι, άπληροι, μετανάστες κ.λπ.). Πέραν όμως του βασικού αυτού στόχου, τα προγράμματα δια βίου μάθησης θα πρέπει να παρέχουν τη δυνατότητα σε όλες τις κοινωνικές και εργασιακές ομάδες (εργαζομένους, επιχειρηματίες, αγρότες κλπ) να εκσυγχρονίζουν τις γνώσεις και τις δεξιότητές τους, προκειμένου να ανταποκρίνονται στις

¹⁴ Με τη Γνώμη της υπ' αριθμ. 187, "Θεσμικό πλαίσιο έρευνας και τεχνολογίας" (Ιούλιος 2007), η ΟΚΕ επισήμανε ότι με το σχετικό νομοσχέδιο δεν επετεύχθη η πλήρης ενσωμάτωση σε ένα συνολικό πλαίσιο για την έρευνα στην Ελλάδα των ερευνητικών ινστιτούτων των ΑΕΙ και των άλλων υπουργείων, γεγονός που προσδίδει στο Σχ/Ν μερικό χαρακτήρα και περιορίζει την εμβέλεια και τις δυνατότητές του.

¹⁵ Γνώμη 126, "Συστηματοποίηση της Δια Βίου Μάθησης", Φεβρουάριος 2005.

¹⁶ Στην ίδια Γνώμη της, υπ' αριθμ. 126, η Ο.Κ.Ε. είχε επισημάνει ότι οι νέοι θεσμοί που εισήχθησαν με τον 3369/05, δηλαδή η Επιτροπή Δια Βίου Μάθησης, προεβλέπετο ότι θα λειτουργούσαν συμπληρωματικά με ήδη υφιστάμενους, δηλαδή το ΕΣΣΕΕΚΑ του Ν. 3191/03, πλην όμως η πρόβλεψη αυτή παρέμενε σε ένα ασαφές και γενικόλογο επίπεδο, εγκυμονώντας κινδύνους σύγχυσης των αρμοδιοτήτων και αλληλεπικάλυψης των ευθυνών και των επιμέρους πεδίων δράσης.

σύγχρονες συνεχώς μεταβαλλόμενες κοινωνικές, οικονομικές και εργασιακές απαιτήσεις.

Τα ελληνικά Ιδρύματα Ανώτατης Εκπαίδευσης, τα οποία εξακολουθούν να είναι προσανατολισμένα σχεδόν αποκλειστικά στην εκπαίδευση των νέων, καλούνται να ανταπεξέλθουν στις αυξανόμενες ανάγκες εκπαίδευσης όλου του ενήλικου πληθυσμού και θα πρέπει να εντάξουν τη δια βίου μάθηση στις άμεσες προτεραιότητες τους.

Προκειμένου να δοθεί **έμφαση στην ποιότητα της δια βίου μάθησης**, η ΟΚΕ θεωρεί κρίσιμη την εμπλοκή των ιδρυμάτων Ανώτατης Εκπαίδευσης με διαφορετικούς ρόλους σε όλο το φάσμα της δια βίου μάθησης, με αφετηρία τα Ινστιτούτα Δια Βίου Μάθησης.

Αναφορικά με τη συμμετοχή των ιδρυμάτων της Ανώτατης Εκπαίδευσης στη διαδικασία δια βίου μάθησης, η Ο.Κ.Ε. προτείνει τη διεξαγωγή διαλόγου σε σχέση με τα εξής ζητήματα:

- (α) Τη θέση της δια βίου μάθησης στα πανεπιστημιακά προγράμματα
- (β) Τους όρους αναγνώρισης και αξιολόγησης προγενέστερης μάθησης
- (γ) Τη δημιουργία συνθηκών που θα επιτρέψουν τη συμμετοχή των ενηλίκων, την διασφάλιση της ποιότητας της δια βίου μάθησης και την ενίσχυση ευπαθών κατηγοριών του πληθυσμού (ηλικιωμένοι, άνεργοι, μετανάστες κ.α.).

6. Μεταπτυχιακά

(α) Η ΟΚΕ θεωρεί σκόπιμη την **ενίσχυση της αυτοτέλειας και του βαθμού ευελιξίας** των ΑΕΙ και στο πεδίο αυτό. Θέματα που σχετίζονται με την κατάρτιση και αναθεώρηση των Προγραμμάτων Μεταπτυχιακών Σπουδών, τις συνεργασίες με άλλα ιδρύματα ή διδάσκοντες του εσωτερικού και του εξωτερικού και τον κανονισμό λειτουργίας των μεταπτυχιακών προγραμμάτων, θα πρέπει να ρυθμίζονται από τα ίδια τα Ιδρύματα με εσωτερικές αποφάσεις των αρμόδιων

συλλογικών οργάνων του Πανεπιστημίου ή/και των Τμημάτων. Στο πλαίσιο αυτό, ο ρόλος του ΥπεΠΘ θα συνίσταται στην προληπτική και κατασταλτική άσκηση του ελέγχου νομιμότητας των σχετικών αποφάσεων.

(β) Με στόχο την **προώθηση και διαφύλαξη της ποιότητας** των μεταπτυχιακών προγραμμάτων σπουδών προτείνονται τα εξής:

- Να εφαρμόζεται υποχρεωτική εσωτερική αξιολόγηση για όλα τα μεταπτυχιακά προγράμματα, καθώς και οι διαδικασίες της Α.ΔΙ.Π.
- Να υφίσταται κρατική χρηματοδότηση για την απόκτηση απαραίτητων διεθνών πιστοποιήσεων από τα Ιδρύματα.
- Εάν διαπιστώνεται μείωση της ζήτησης για ένα μεταπτυχιακό κάτω από ένα κρίσιμο όριο, να επανεξετάζεται η συνέχιση, αναμόρφωση ή παύση του προγράμματος.

(γ) **Διαχείριση / Διαφάνεια, Λογοδοσία Διευθυντών:** Η οικονομική διαχείριση και ο καθορισμός διδασκτρων μπορούν να συνεχίσουν να διέπονται από τις ισχύουσες διαδικασίες (αποφάσεις των αρμόδιων οργάνων του Ιδρύματος), θα πρέπει ωστόσο να ενισχυθεί η διαφάνεια, π.χ. με τη σύσταση Επιτροπών Οικονομικού Ελέγχου από τα πανεπιστημιακά όργανα, την αποσύνδεση της λειτουργίας των μεταπτυχιακών προγραμμάτων από τους Διευθυντές τους κ.α.

(δ) **Χρηματοδότηση:** Η χρηματοδότηση να γίνεται από τον προϋπολογισμό του Ιδρύματος, με αύξηση της ευελιξίας μεταφοράς πόρων μεταξύ κωδικών με παράλληλη αξιοποίηση δωρεών - χορηγιών.

(ε) Η ΟΚΕ θεωρεί ιδιαίτερα σημαντική την **ενίσχυση των μεταπτυχιακών σπουδών με τη διαμόρφωση προγραμμάτων υψηλού επιπέδου**, ώστε να προσελκύσουν φοιτητές και εκτός χώρας, με έμφαση σε θέματα που απασχολούν την ευρύτερη περιοχή της Νότιο-ανατολικής Ευρώπης (π.χ. ναυτιλιακά, οικονομία τουρισμού, κλασικές σπουδές, ιατρικές, MBA, γεωργικές).

7. Κοινωνική διάσταση - αναδιανεμητικός ρόλος της τριτοβάθμιας εκπαίδευσης

Στο πεδίο αυτό η Ο.Κ.Ε. προτείνει τα εξής¹⁷:

- Ενίσχυση προγραμμάτων στήριξης (υποτροφίες) φοιτητών που προέρχονται από φτωχότερα κοινωνικά στρώματα. Τα κριτήρια, η μέθοδος και η διαδικασία ενίσχυσης των φοιτητών (σίτιση, στέγαση, υποτροφίες, επίδομα ενοικίου) θα πρέπει να είναι τέτοια, ώστε να διασφαλίζεται ότι η εκάστοτε προβλεπόμενη στήριξη ωφελεί τις πραγματικά

ευπαθείς ομάδες του πληθυσμού. Στην ίδια κατεύθυνση βρίσκονται και οι δυνατότητες χορήγησης δανείων στους φοιτητές με ευνοϊκούς όρους αποπληρωμής.

- Δράσεις στήριξης σχολείων σε γεωγραφικές περιοχές που υστερούν κοινωνικά και πολιτισμικά, συμπεριλαμβανομένης και της μέριμνας για τη συμμετοχή των αλλοδαπών.

Ο ΠΡΟΕΔΡΟΣ ΤΗΣ Ο.Κ.Ε.

Χρήστος Πολυζωγόπουλος

¹⁷ Αντίστοιχες προτάσεις έχουν ήδη υποβληθεί από τη μελέτη του ΕΛΙΑΜΕΠ "Η Πανεπιστημιακή Εκπαίδευση στην Ελλάδα: στο νέο ευρωπαϊκό και διεθνές περιβάλλον", επιμέλεια: Λουκάς Τσούκαλης, 2006. Σύμφωνα με τη μελέτη αυτή, ενώ παραδοσιακά η Ανώτατη Εκπαίδευση συνέβαλε σημαντικά στην κοινωνική κινητικότητα στη χώρα - περισσότερο από πολλές άλλες χώρες της Ευρώπης-, υπάρχουν ενδείξεις ότι η διαπίστωση αυτή ισχύει ολοένα και λιγότερο τα τελευταία χρόνια.

Στην Ολομέλεια της 30ης Ιανουαρίου 2009 παρέστησαν τα κάτωθι Μέλη της Οικονομικής και Κοινωνικής Επιτροπής:

ΠΡΟΕΔΡΟΣ

Πολυζωγόπουλος Χρήστος

ΑΝΤΙΠΡΟΕΔΡΟΙ

Στεφάνου Ιωάννης
Εκπρόσωπος ΣΕΒ

Παπαντωνίου Κωνσταντίνος
Α.Δ.Ε.Δ.Υ.

Λιόλιος Νικόλαος
Μέλος Δ.Σ. ΠΑ.Σ.Ε.ΓΕ.Σ.

Α΄ ΟΜΑΔΑ

Δεληγιάννης Φωκίων
Εκπρόσωπος ΣΕΒ

Μπαρδάνη Ρένα
Εκπρόσωπος ΣΕΒ

Αντζινάς Νικόλαος
Εκπρόσωπος Γ.Σ.Ε.Β.Ε.Ε.

Λέντζος Δημήτριος
Β΄ Αντιπρόεδρος Γ.Σ.Ε.Β.Ε.Ε.

Σκορίνης Νικόλαος
Γενικός Γραμματέας Δ.Σ. Γ.Σ.Ε.Β.Ε.Ε.

Ζούλοβιτς Μαργαρίτα
Εκπρόσωπος Ε.Σ.Ε.Ε.

Ψαρουδάκης Εμμανουήλ
Μέλος Δ.Σ. Ε.Σ.Ε.Ε.
σε αναπλήρωση του
Αρμενάκη Δημητρίου
Προέδρου Δ.Σ. Ε.Σ.Ε.Ε.

Κεφάλας Χαράλαμπος
Εκπρόσωπος Ε.Σ.Ε.Ε.

Αμβράζης Γεώργιος
Εμπορικός Διευθυντής Π.Ο.Ξ.

Αλέπης Μιχάλης
Αντιπρόεδρος Δ.Σ. Σ.Α.Τ.Ε.

Β΄ ΟΜΑΔΑ

Βουλγαράκης Δημήτριος
Γ.Σ.Ε.Ε.

Γκουτζαμάνης Κωνσταντίνος
Γ.Σ.Ε.Ε.

Κολεβέντης Φώτης
Γ.Σ.Ε.Ε.
σε αναπλήρωση του
Πουπάκη Κώστα
Γ.Σ.Ε.Ε.

Κουτσιμπογιώργος Γεώργιος
Γ.Σ.Ε.Ε.

Λαναρά Ζωή
Γ.Σ.Ε.Ε.

Λιονάκης Μανούσος
Γ.Σ.Ε.Ε.

Πεπόνης Εμμανουήλ
Γ.Σ.Ε.Ε.

Πούπκος Ιωάννης
Γ.Σ.Ε.Ε.
σε αναπλήρωση του
Παναγόπουλου Ιωάννη
Προέδρου Γ.Σ.Ε.Ε.

Ταυρής Φίλιππος
Γ.Σ.Ε.Ε.

Τούσης Αθανάσιος
Γ.Σ.Ε.Ε.

Αποστολόπουλος Αναστάσιος
Α.Δ.Ε.Δ.Υ.

Σπανού Δέσποινα
Α.Δ.Ε.Δ.Υ.
σε αναπλήρωση του
Βρεττάκου Ηλία
Α.Δ.Ε.Δ.Υ.

Ξενάκης Βασίλειος
Α.Δ.Ε.Δ.Υ.

Γ΄ ΟΜΑΔΑ

Καφύρας Χαράλαμπος
Μέλος Γ.Σ. ΠΑ.Σ.Ε.ΓΕ.Σ.
σε αναπλήρωση του
Καραμίχα Τζανέτου
Προέδρου Δ.Σ. ΠΑ.Σ.Ε.ΓΕ.Σ.

Σωτηρακόπουλος Βασίλειος
Μέλος Δ.Σ. Π.Ι.Σ.

Οικονομίδης Δημήτριος
Εκπρόσωπος Ο.Ε.Ε.
σε αναπλήρωση του
Γιαννόπουλου Παρασκευά
Αντιπροέδρου Ο.Ε.Ε.

Γαζή Γιώτα
Μέλος Δ.Σ. Κ.Ε.Δ.Κ.Ε.

Γιαννακόπουλος Βασίλειος
Εκπρόσωπος Κ.Ε.Δ.Κ.Ε.

Σωτηρίου Ιωάννης
Εκπρόσωπος Κ.Ε.Δ.Κ.Ε.

ΓΕΝΙΚΟΣ ΓΡΑΜΜΑΤΕΑΣ

Παπανίκος Γρηγόριος

ΤΜΗΜΑ ΔΗΜΟΣΙΩΝ & ΔΙΕΘΝΩΝ ΣΧΕΣΕΩΝ ΤΗΣ Ο.Κ.Ε.

Για κάθε πληροφορία σχετικά με το έργο και τη λειτουργία της Ο.Κ.Ε. είναι στη διάθεσή σας το Τμήμα Δημοσίων & Διεθνών Σχέσεων της Επιτροπής, υπό τη διεύθυνση της Δρ. Μάρθας Θεοδώρου.

Τηλ.: 210 9249510-2, Fax: 210 9249514, e-mail: ipr@oke-esc.eu